

เรียนรู้ญี่ปุ่นจากการ์ตูน (ญี่ปุ่น)

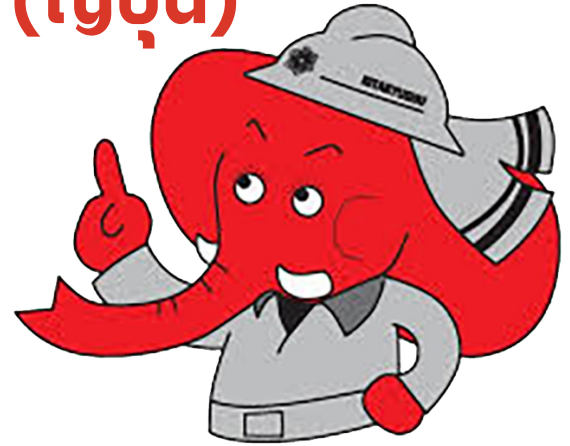
ตอนที่ 33 ช่างกับการดับเพลิง :
ตัวการ์ตูนช่างในศูนย์การเรียนรู้ด้านการป้องกัน
ภัยพิบัติที่เกี่ยวข้อง

| อัมพัน เหล่าสุนทร

ทักทายประจำตอน

ในตอนนั้นผมขอแนะนำกิจกรรมที่สำคัญในประเทศญี่ปุ่นซึ่งจัดขึ้นในเดือนกันยายนของทุกปี นั่นคือ “เดือนส่งเสริมการศึกษาด้านการป้องกันภัยพิบัติ” หรือในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 防災教育推進月間 (Bōsai Kyōiku Suishin Gekkan) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของช่วง “สัปดาห์ป้องกันภัยพิบัติ” (防災週間) เพราะวันที่ 1 กันยายนเป็น “วันป้องกันภัยพิบัติ” (防災の日) ถ้าผู้อ่านผู้ติดตามผมมาพอสมควร ผมก็มักจะกล่าวถึงเสมอในช่วงเวลาของเดือนกันยายน

กิจกรรมนี้จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของญี่ปุ่น (文部科学省) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติแก่ประชาชนทุกวัย ตั้งแต่ระดับโรงเรียนจนถึงบริษัทเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ สำหรับปี ค.ศ. 2024 หรือปี

令和6年 (เรวะ 6) ที่ผ่านมามีการกำหนดคำขวัญว่า 「知る・備える・行動する－自分の命は自分で守る」 แปลว่า “เรียนรู้ – เตรียมพร้อม – ลงมือทำ : ปกป้องชีวิตของตนเองด้วยตนเอง” [1]

ประเทศญี่ปุ่นต้องเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติหลากหลาย เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ พายุไต้ฝุ่น และภูเขาไฟระเบิด ดังนั้นการให้ความรู้และฝึกฝนประชาชนเพื่อเตรียมพร้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง กิจกรรมในช่วงเดือนนี้ ได้แก่ การซ้อมอพยพในกรณีแผ่นดินไหวและสึนามิ การฝึกดับเพลิงและปฐมพยาบาลเบื้องต้น การฝึกใช้อุปกรณ์สื่อสารในสถานการณ์ฉุกเฉิน การจัดนิทรรศการและแจกจ่ายคู่มือการเตรียมตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ การจัดกิจกรรมจำลองสถานการณ์ภัยพิบัติ เช่น การค้างคืนในศูนย์อพยพ

ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับแนวคิด “自助・共助・公助” แปลว่า “การช่วยตนเอง – การช่วยเหลือกันในชุมชน – การช่วยเหลือจากภาครัฐ” เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและพร้อมรับมือกับภัยพิบัติทุกเมื่อ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้เรารอดพ้นจากภัยพิบัติ แต่ยังช่วยให้เราสามารถช่วยเหลือผู้อื่นและฟื้นฟูสังคมหลังเกิดภัยพิบัติได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ตัวการ์ตูนช้างในศูนย์การป้องกันภัยพิบัติ

สิ่งที่น่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ของศูนย์การป้องกันภัยพิบัติทั้งสามแห่งนี้คือ การใช้ตัวการ์ตูนช้างเป็นมาสคอตประจำศูนย์ แม้ว่าทั้งสามศูนย์จะใช้ตัวการ์ตูนช้างเหมือนกันแต่แต่ละแห่งก็มีชื่อและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป

ศูนย์โฮโนโงะมีตัวการ์ตูนช้างชื่อว่า “けすく” (เคสุคุคุ) ซึ่งมาจากคำว่า “消す” (kesu - ดับ) และ “象” (zou - ช้าง) รวมกันแล้วมีความหมายประมาณว่า “น้องช้างนักดับเพลิง” ตามข้อมูลบนเว็บไซต์ทางการของหน่วยงานดับเพลิงโตเกียว [2]

ส่วนศูนย์อิเคบุคุโรและศูนย์ทาจิคาวะก็มีตัวการ์ตูนช้างเป็นมาสคอตเช่นกัน แต่มีชื่อที่แตกต่างกันไป ผมพยายามหาชื่อน้องช้างทั้งสองวันอยู่ไว้ทราบแล้วจะมาแจ้งให้ผู้อ่านทราบนะครับ การใช้ตัวการ์ตูนช้างนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความคุ้นเคย และเป็นกันเองกับผู้เยี่ยมชม โดยเฉพาะเด็ก ๆ ทำให้การเรียนรู้เรื่องที่น่ากลัวอย่างอัคคีภัย และภัยพิบัติกลายเป็นเรื่องที่น่าสนใจได้ง่ายขึ้น

ประสบการณ์การเยี่ยมชมศูนย์การป้องกันภัยพิบัติ

เมื่อผมไปเยี่ยมชมศูนย์การป้องกันภัยพิบัติโฮโนโงะ ผมได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมหลากหลาย ทั้งการจำลองแผ่นดินไหว การฝึกดับเพลิงเบื้องต้น และการเรียนรู้วิธีการอพยพจากอาคารที่เต็มไปด้วยควัน ในส่วนของการจำลองแผ่นดินไหว ผู้เยี่ยมชมจะได้เข้าไปนั่งในห้องจำลองที่จะสั่นสะเทือนเหมือนกับเกิดแผ่นดินไหวจริง ๆ ประสบการณ์นี้ทำให้ผู้เยี่ยมชมเข้าใจถึงความรุนแรงของแผ่นดินไหวและเรียนรู้วิธีการป้องกันตัวเองที่ถูกต้อง

ส่วนการฝึกดับเพลิงเบื้องต้น ผู้เยี่ยมชมจะได้ทดลองใช้เครื่องดับเพลิงแบบจำลองเพื่อดับไฟที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จำลอง ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการอ่านคู่มือหรือดูวิดีโอสาริต

ศูนย์การศึกษาด้านการป้องกันภัยพิบัติของโตเกียว: เรียนรู้ผ่านประสบการณ์

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ผมได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมศูนย์การศึกษาด้านการป้องกันภัยพิบัติของโตเกียว หรือ “防災館” (ぼうさいかん) ซึ่งเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและรับมือกับภัยพิบัติแก่ประชาชนในกรุงโตเกียว

บนเว็บไซต์ของศูนย์การศึกษาด้านการป้องกันภัยพิบัติของโตเกียว มีข้อความแนะนำสถานที่ว่า “พวกเราที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่ประสบภัยพิบัติบ่อยครั้ง ได้เรียนรู้บทเรียนมากมายจากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะพัฒนาไปมากเพียงใด การทำนายและป้องกัน ‘ภัยพิบัติทางธรรมชาติ’ ก็ยังคงเป็นเรื่องยาก และเราไม่สามารถรู้ได้ว่าภัยคุกคามเหล่านี้จะเกิดขึ้นรอบตัวเราเมื่อใด ศูนย์การป้องกันภัยพิบัติ (ศูนย์การศึกษาด้านการป้องกันภัยพิบัติสำหรับชาวโตเกียว) มุ่งหวังให้ชาวโตเกียวมีชีวิตที่ปลอดภัย เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์ให้ผู้เยี่ยมชมสามารถเรียนรู้ความรู้อะไรสักอย่างด้านการป้องกันภัยพิบัติได้อย่างสนุกสนาน เช่น การสัมผัสประสบการณ์แผ่นดินไหว การดับเพลิงเบื้องต้น การปฐมพยาบาลฉุกเฉิน และวิธีการอพยพจากควันไฟ” ศูนย์การศึกษาด้านการป้องกันภัยพิบัติของโตเกียวมีอยู่ 3 แห่งด้วยกัน ได้แก่ ศูนย์อิเคบุคุโร (池袋防災館) ศูนย์ทาจิคาวะ (立川防災館) ศูนย์โฮโนโงะ (本所防災館)

การเรียนรู้วิธีการอพยพจากอาคารที่เต็มไปด้วยควันผู้เยี่ยมชมจะต้องเดินผ่านห้องที่มีควัน (ไม่เป็นอันตราย) โดยใช้เทคนิคการหมอบต่ำและการหาทางออกอย่างถูกวิธี ประสบการณ์นี้ช่วยให้เข้าใจถึงความยากลำบากในการหาทางออกเมื่อทัศนวิสัยแย่มากและความสำคัญของการรู้จักเส้นทางหนีไฟล่วงหน้า

ตลอดการเยี่ยมชม ผมสังเกตเห็นว่ามีภาพตัวการ์ตูนช้างปรากฏอยู่ตามจุดต่าง ๆ ทั่วศูนย์ ทั้งบนป้ายให้ความรู้ ในวิดีโอแนะนำและบนของที่ระลึกในร้านค้า ตัวการ์ตูนช้างมักจะแสดงท่าทางที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันภัยพิบัติ เช่น การใช้เครื่องดับเพลิง การหมอบต่ำเพื่อหนีควัน หรือการป้องกันศีรษะระหว่างแผ่นดินไหว ที่จริงผมเคยไปที่นั่นหลายรอบแล้ว เพราะทุกครั้งทีไปอบรม จะได้การ์ดสะสมรูปการ์ดดับเพลิง ถ้าใครสะสมครบ 5 ใบ จะได้สมุดสะสมการ์ด ตามรูปภาพที่ 1 พร้อมใบประกาศว่าคุณมาอบรมด้วยนะ! รอบนี้ผมได้การ์ดเป็นรูปเรือดับเพลิง ตามรูปภาพที่ 2

รูปภาพที่ 1 หน้าปกสมุดสะสมการ์ดของศูนย์การป้องกันภัยพิบัติ โตเกียวแสดงตัวการ์ตูนช้างประจำศูนย์ต่าง ๆ

บทเรียนจากญี่ปุ่นสู่ประเทศไทย

การให้ความรู้ด้านการป้องกันภัยพิบัติในรูปแบบที่เข้าใจง่าย และเข้าถึงได้ของญี่ปุ่น โดยเฉพาะการใช้ตัวการ์ตูนที่น่ารักอย่าง “เคซุไซคุง” เป็นสิ่งที่ประเทศไทยสามารถนำมาปรับใช้ได้ ประเทศไทยเองก็ประสบกับภัยพิบัติหลายรูปแบบ เช่น น้ำท่วม พายุ และแผ่นดินไหวในบางพื้นที่ การสร้างความตระหนักรู้และ

ทักษะในการรับมือกับภัยพิบัติให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะเด็ก ๆ เป็นสิ่งสำคัญ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านการป้องกันภัยพิบัติที่มีกิจกรรมให้ผู้เยี่ยมชมได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่นเดียวกับในญี่ปุ่น อาจเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติในประเทศไทย นอกจากนี้ การใช้ตัวการ์ตูนที่น่ารัก และเป็นที่จดจำง่ายเป็นสื่อกลางในการให้ความรู้ จะช่วยลดความกังวลและความกลัวเกี่ยวกับภัยพิบัติ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายและเปิดรับข้อมูลได้มากขึ้น

ในยุคที่ภัยพิบัติทางธรรมชาติเกิดขึ้นบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้นทั่วโลก การเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติเป็นเรื่องสำคัญสำหรับทุกคน การเรียนรู้จากประเทศที่มีประสบการณ์ในการรับมือกับภัยพิบัติอย่างญี่ปุ่น โดยเฉพาะวิธีการให้ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับประเทศไทยและประเทศอื่นๆ หวังว่าเราจะเจอกันในตอนหน้านะครับ

รูปภาพที่ 2 ตัวอย่างการ์ดเมื่อไปอบรมกับทางศูนย์

อ้างอิง

[1] Cabinet Office, Government of Japan. (2024, August 2). Regarding Disaster Prevention Week, Tsunami Disaster Prevention Day, and Volcano Disaster Prevention Day in FY2024. <https://www.bousai.go.jp/kyoiku/week/r6bousaiweek.html>

[2] Tokyo Fire Department. (2025, April 5). Special event commemorating the 30th anniversary of the museum's opening. https://www.tfd.metro.tokyo.lg.jp/taiken/honjo/page_00014.html